

*

כתובת המערכת וההנהלה:

תל-אביב, רח' זמנהוף 42, טל. 3451, ת. ד. 4025

*

23 October, 1947

ט' בחשון, תש"ח

מיתונים

די-שבועון

של אגודת הסופרים העברים

משוררו של ר' אבא

(אחרי מטתו של ז. י. אנכי)

גם נשיקת ערבית שבכלות-נפש לעולמנו הישן, גם נשיקת שחרית עריבה להויה עברית מחודשת, גם כליוני נפש של דמדומי בינים. לא הכל, כאמור, תשמור הספרות באוצרה החי. אך בנדודים הללו משורטטים כמה ראשי קוים מנדודי הרוח של הרבה מסופרי ישראל ומשכיליו בימים ההם.

היה איש, כנודע, אשר שם פניו מערבה בשביל להגיע לפאתי מזרח, ובאמצע דרכו גילה יבשת לא נודעת. אצלנו פרצו רבים לגלות ארץ חדשה ושמים חדשים, וסוף חזרו וגילו בהתפעמות-לב ארץ ושמים של מקום מוצאם. מאלה היה גם אנכי.

הוא היה אחד מדור סופרים שפתחו בשירת דמדומים של שעת בינים. רבים וטובים מבני הנוער שלנו, בעלי משאות הנפש, עקרו או עצמם מחופנו הישן בשביל להגיע אל תחומים חדשים ונצורים, אלא שבאותה הפלגה בהולה לא הגיד הלב ברור, מהו החוף המאווה. נשאם לבם ולא ידע אנה נשאם. השקיעה מאחריהם היתה להם לבני הדור ההוא דבר של ודאי, ואילו הזריחה מול פניהם היתה בחזקת נבואת לב סתומה, ואף נתבדתה לרוב. רבים מצעירי ישראל אשר נשא אז הרוח, סחף אותם הצל ולא האור. הם גלו משולחן אבות, והעולם הזר לא זימנם לשום שולחן אחר, לבקש חיהם יצאו ואלהי החיים הסתיר פניהם מהם. את הנידחים האלה, בני בלי תקומה, אספה אז הספרות אל אהלה העגום.

גם ז. י. אנכי היה מן הנודדים והמבקשים, מן הנקלעים „בין שמים וארץ“, בין צמאונות הנפש וצמאונות הלב, שמשכו לכה ומשכו לכה, אך עד מציין מרוה, עד מבועי מים חיים לא הגיע. ובין כל הנפשות אשר תיאר באתה תקופה, מ„הינוקא“ ועד וולטרמן ואחרים, אין גם אחת אשר היתה לה פדות. יוניו השלוחות אל חוף לתחומנו הישן לא מצאו מנוח לנפשן וגם לא הביאו כל עלה זית טרף בפיהן. כמה מהן קופאות כליל או קופאות למחצה בעולם זר וקר. ואז השיב פניו אל החוף הנטוש ושב ומצא את איזור החום אשר לנפשו, ושם נשר מעליו הקרום החיצוני הקפוא של אנכי-וולטרמן ונתגלה התוך החם של אנכי-ר' אבא.

לא מעטים החזירו פניהם כמוהו באהבה ובחינוך. אמנם, גלגל העתים לא שב אחר עמהם. ההגולים משולחן אבות לא שבו אל שולחנם ממש, ואך שבו לדעת, שבו לחוש, כי אותה שולחן היה ערוך לברכה. וגדול השבים תשובה ספרותית זאת היה ז. י. ל. פרץ.

אולם אנכי גילה לו לא רק את הדרך הנוטה לאורם של ימים שהיו, כי אם גם את הדרך העולה לאורם של ימים יבואו. והוא זכה להיות גם מכותבי הדפים הראשונים של ארץ ישראל המתחדשת. אך גם בספורו „ארצנו“, אשר הביא לפני ימים רבים

לפנים בישראל היו מחברים מכוונים בפי הבריות בשם ספריהם, שבהם צררו רוחם או נשמתם. בספרות החדשה לא זכה שום ספר, ששמו יהא דבק במחברו. אך אחד היה הסופר שנפטר עתה, אשר שמו ושם גבורו המתנוסס לעיל נהיו כרוכים לנו יחד, עד כי בעת פגישה עם הסופר פרכס על השפתים בלי משים השם ר' אבא. חזיון בודד זה מעיד על דבק שלא מן הרגיל בין האיש ויצירתו. כי בה במידה שהיה ר' אבא של אנכי, היה גם אנכי של ר' אבא, ושניהם נתנו זה לזה השארת הנפש.

האופק הספרותי, שאליה היה שיך המנוח, הרחיק מאתנו. אורותיו הם אורות יום אתמול. ענניו אינם מכהים עוד פיסת שמים מעל ראשנו. אך יש באותו אופק גושי זהורית, שלא תהא לשקיעה שליטה עליה בשבילנו — היא הזהורית של „לפנים בישראל“. ולו. י. אנכי יד וחלק עם אלה, שתלו זהורית זאת באפקנו הספרותי.

אך פרקי ר' אבא אינם רק פרקים נלבבים של „לפנים בישראל“. ר' אבא עצמו גם נושא רנה וגם נושא קינה על „לפנים בישראל“, וזה המותר שבו משאר כל אנשי החמדה והיקר של מחונני העבר בין סופרינו, שהוא פורש את תפארת דורו על במת הדורות וקורא: לכו נא ונוכח! הוא ראה וידע מה ראה: בורח הדור הבא ומדרון טמון לרגליו. אבל גם ניחש ולא ידע מה ניחש: סביבו כבר פשה הלעז הגדול על לדול חיינו, כביכול, וחיי סביבתו כולה, שהוא היה רק אחד הבינונים שבה, ור' אבא מזים במלוא קולו ובמלוא נפשו את הלעז. הוא מספר-מתלהב, זועק-מתרונן, כי אין חיים מלאים ושלמים מחיי דור ישן זה בישראל, שהחסידות חידשה והעמיקה לו בארותיו וריותה לפליאה את הלב והנפש, והיא היא זרקה ילדות בזקנה וקירבה שמים לארץ וארץ לשמים. אבל יודע ויודע ר' אבא כי אין מועיל בשפך לבו ולא ברוח שפתיו הכוח לעצור את רוח העתים. חיינו נתברכו במים חיים, אבל אין מים לכבות את השריפה, שרואות עיניו הקנות סביב. ואל הטרגיות הזאת ותצאותיו של אותו דור אחרון בישראל, שנפשו ידעה אושר במשכנותינו הישנים.

הקיים עוד אי-בזה ר' אבא כהותו אצל מחברו? מי יודע. אבל יש עולם האמת גם לדמויות שבספרות, ושם חי וקיים ר' אבא של אנכי, וממילא יהיה גם שם מחברו צרור בצרור החיים.

*

נקל להגיד כיום מהו החלק הקיים בכתבי ז. י. אנכי, אשר יקיים גם את שמו בספרות. אבל לא נקל להעמידם על אחת. פלגים פלגים זורמים בכתביו. אלה נושאים דכי דביקות רבתי, דכי אני מאמין גדול, ואלה נושאים דכי נהיות ותהיות. יש בכתביו

בצלילים רומנטיים את זמרת הארץ לקוראים בגולה, שתול בקרב הנוטעים והמגינים גם יהודי מסוגו של ר' אבא. ושני אזורי החום אשר לנפש היהודית — "לפנים בישראל" ו"ארצנו" — נושקים אצלו נשיקת אהבה וברכה.

*

בשנותיו האחרונות נתקלף ממנו איש הכתב,

ונותר בטהרתו ובפשיטותו איש העם, זה שהיה עם עטו בעת שכתב את המובהרה ביצירותיו. לבו היה מלא אהבת ישראל כמשמעה, בנוסח "לפנים בישראל", ואהבת ארץ ישראל. זקן היה לב זה מלהדביק כל פירודי הלבבות למיניהם. הוא הלם בקצב התום הישן ובקצב האהבות הישנות. עתה נדם לב זה. יהי זכרו לברכה.

א. קריב